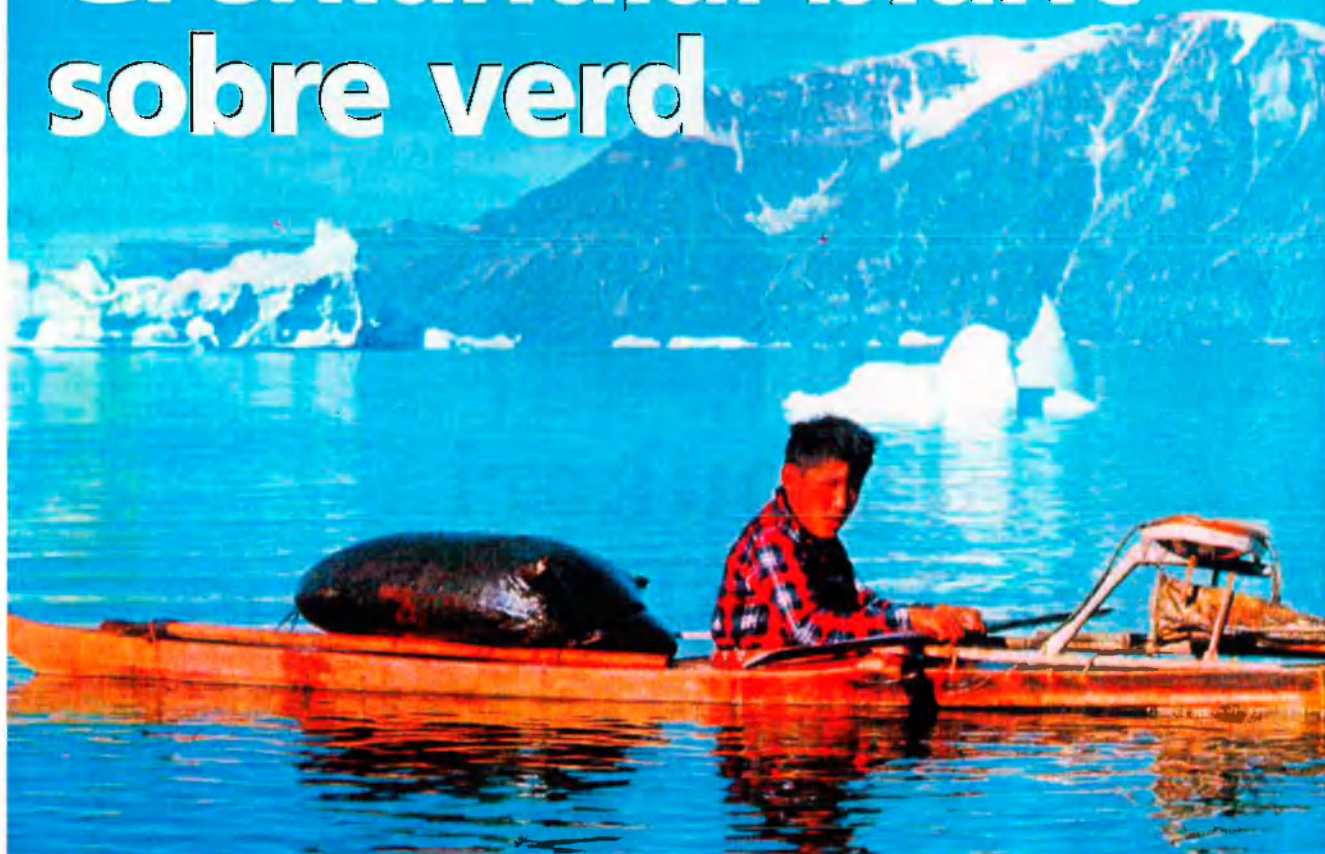

Grenlàndia: blanc sobre verd

A final del segle X els escandinaus s'establiren a Grenlàndia, però cinc segles després els assentaments n'havien desaparegut. El treball conjunt de climatòlegs, arqueòlegs i altres especialistes permet d'elaborar una hipòtesi versemblant sobre el perquè.

Hi ha pocs llocs on el significat del nom i el paisatge xoquin amb tanta duresa com a Grenlàndia. Però batejar de "terra verda" aquella immensa illa glaçada no era absurd en el seu moment. De primer, perquè quan els escandinaus hi arribaren per primer cop al segle X s'establiren, com era lògic, a la part més acollidora: uns turons costaners plens d'herba que els recordaven el seu país. Segon, perquè Eric el Roig, l'assassí que fundà la primera colònia en aquella illa, fugint de la justícia des d'Islàndia, va pensar que un nom així l'ajudaria a captar més colons. I tercer, perquè per aquella època el cli-

ma de la zona no era tan fred com havia de ser uns segles després.

Grenlàndia (o Groenlàndia) amaga encara molts secrets. N'és un per què els primers assentaments, fundats com hem dit el segle X, varen desaparèixer cinc segles després. Els escandinaus varen ser entre cinc i sis mil en el moment culminant de la colònia. A partir del segle XV, a Grenlàndia, hi quedaren els thulis, ancestres dels innuits moderns (anomenats despectivament "èsquimos", menjadors de carn). Fins ara, s'havia proposat que les lluites entre escandinaus i thulis varen acabar amb la fugida dels primers cap al seu país. Però

no hi ha restes arqueològiques que abonin aquesta hipòtesi.

Ara un equip multidisciplinari sembla que hi ha trobat una resposta més versemblant, que combina canvi climàtic amb estructura econòmica i identitat cultural. El projecte, el porta a terme una cooperativa anomenada North Atlantic Biocultural Organization (NABO) i com es veu el seu acrònim té en castellà un significat que promou la ironia. El dirigeix la City University of New York, que té un acrònim que en català s'acosta a la conflictivitat (CUNY). Ironies de noms a part, el projecte ha posat en contacte investigadors de diverses àre-

es que han pogut combinar les dades per elaborar una teoria sobre la desaparició dels primers assentaments europeus de Grenlàndia.

En primer lloc, hi trobem un canvi climàtic. Com hem dit, al s. X el clima a la zona no era tan fred com ho fou posteriorment. Però a partir del s. XIII va començar el que se n'ha dit la petita era glacial. Va ser molt intensa i fins i tot als Països Catalans i en alguns altres llocs del sud d'Europa es van veure glaçarius en zones ara més que atemperades. A Grenlàndia, aquesta onada de fred havia de convertir en molt dures les condicions de vida.

Els climatòlegs han estudiat les variacions meteorològiques del passat, mitjançant l'anàlisi de capes de gel. L'extracció de profunds cilindres de gel permet de tenir una mena de patró del temps d'unes altres èpoques. Com els estrats del subsòl, cada part del gel correspon a un període determinat. L'anàlisi de diversos components del gel —compostos químics, relacions entre isòtops, etc.— permet de reconstruir les variacions de temperatura.

Amb això, han observat que al segle XIV hi hagué períodes singularment durs. Hi va haver quaranta anys molt freds i el període més llarg va durar del 1343 al 1362. El 1361 el testimoni d'un navegant noruec assenyala que en un dels assentaments ja no hi havia ningú.

Les variacions climàtiques hi van tenir, doncs, una part de culpa. Però, com és que la colònia hi va viure durant cinc segles i va haver de marxar-ne en un cert moment? Per què no es va adaptar, com van fer els thulis? La resposta parcial, ens la dona l'economia dels escandinaus. L'estudi dels ossos trobats a la regió, combinats amb detalls extrets de les sagues islandeses i altres dades, mostren que els escandinaus de Grenlàndia caçaven morses per comerciar-ne el vori. També caçaven caribús i foques. Però pescaven poc. Ho demostren les troballes fetes en passar pel sedàs les mostres del terreny. Després de fer passar una tona de sediments per una xarxa amb forats de 300 micròmetres (milionèsimes de metre) sols hi varen trobar tres restes de peix. Això mostra que es tracta-

va d'una cultura no marina situada, curiosament, al costat del mar.

Les dades del clima, de la possible extensió dels prats i la grandària dels ramats, de l'arqueologia i de referents de l'economia i de l'organització social varen ser introduïdes en un model informàtic per simular tres situacions. El resultat mostra que els assentaments podien sobreviure a un any molt fred o a alguns anys mitjanament freds, però que havien de sucumbir davant un llarg període de baixes temperatures.

Unes altres troballes fan pensar en una decadència amarga. Així, en capes més recents es troben restes d'ossos de gossos, la qual cosa indica que finalment els noruecs varen decidir de menjar-se'ls, tot i el seu valor a l'hora de caçar. També hi ha restes de vaques, cosa que indica que devien transgredir la llei tradicional nòrdica que els prohibia de sacrificar els ramats. Probable-

Al segle XIV hi hagué períodes singularment durs. Hi va haver quaranta anys molt freds entre el 1343 i el 1362.

ment el clima ja no permetia d'obtenir menjar per al bestiar i els escandinaus varen decidir de menjar-se'n, pel que sembla, fins i tot parts del cos normalment rebutjades.

Però no tothom està d'acord amb aquestes hipòtesis. Hi ha qui pensa que els escandinaus varen decidir, simplement, d'anar-se'n a un altre lloc, en part perquè el comerç amb Europa va minvar. No obstant, hi ha dades que fins i tot permeten de suposar per què els nòrdics no es van adaptar a la regió. Els thulis visqueren una època brillant precisament en el segle XIV. I ho feren perquè s'adaptaren al clima buscant fonts d'alimentació alter-

ARXIU

La cultura escandinava de Grenlàndia es tractava d'una cultura no marina situada, curiosament, al costat del mar. La lleialtat cultural va xocar amb la realitat climatològica i biològica.

natives quan aquest es va endurir.

Els thulis semblaven adoptar tècniques escandinaves, cosa que no es donava a l'inrevés. Les excavacions on vivien els thulis mostren que utilitzaven estris creats pels nòrdics. En canvi, aquests no tenien cap instrument ni tècnica manllevats dels thulis.

En aquest punt, la interpretació de l'equip és que els escandinaus, cristians fervents, rebutjaven el contacte amb els thulis, xamanístics. I que, a més a més, els escandinaus varen voler conservar un sistema i un mode de vida respectuosos amb els seus orígens ètnics, però poc útil en aquella terra.

L'explicació final de la desaparició dels colons escandinaus, doncs, seria que no varen voler adaptar-se a les condicions que imposava el territori on havien decidit de viure. La lleialtat cultural va xocar amb la realitat climatològica i biològica. D'una altra banda, no voler intercanviar coneixements amb els seus veïns no els va beneficiar gens, al contrari. Aquest darrer és un error que precisament els membres de l'equip multidisciplinari no han volgut cometre. I han demostrat que el treball comú de climatòlegs, biòlegs, arqueòlegs i historiadors, entre més especialistes, pot donar fruits molt valuosos a l'hora d'interpretar èpoques passades.

Xavier Duran